

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение

Хондергейская средняя общеобразовательная школа

РАССМОТРЕНО
на заседании ШМО
У¹ учителей гуманитарных наук
Протокол №1
Ондар Ш.А. /Ондар Ш.А./
«29» августа 2024г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по
УВР Монгуш Ч.А. /Монгуш Ч.А./
«30» августа 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному языку

для 7 класса

на 2024 – 2025 учебный год

Составитель программы:
Монгуш Чаяна Анатольевна учитель
родного языка и литературы

2024г.

Тайылбыр бижик

Программаны тургузарда удуртулга болган документиленер

Ажылчын программаны Россия Федерациязының 2012 чылдың декабрь 29-та үнген 273-ФЗ дугаарлыг «Өөредилге дугайында» Хоойлузунга, 2015 чылдың декабрь 31-де үнген 1577 дугаарлыг өскерлишкиннер кирген ортумак болгаш ниити өөредилгениң федералдыг өөредилге стандарттарына, тус черниң бюджеттиг ниити билигниң өөредилге чери Хөндергейниң ниити билиг ортумак школазының Уставы ёзугаар тургустунган башкының ажылчын программазының дугайында саавырга үндезилээн.

Долу ортумак ниити билигниң сорулгаларын чедип алырынга тыва дылдың кирип турар үлүг-хузу

Тыва дыл – тыва нацияның дылы. Ында тыва улустуң төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедишкиннери мөөңнеттинген. Ол дээрге тыва культураның – улустуң аас чогаалының, литератураның, театр уран чүүлүнүң болгаш уран чүүлдүң өске-даа янзыларының парлалганың, эртемниң, ажыл-херекти чорударының, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң дылы апарган. Амгы үеде төрөөн дыл улустуң амыдыралының, ажыл-чорудулгазының бүгү-ле талаларында калбаа-биле ажыглаттынып турар.

Тыва школаларга азы класстарга, өске-даа өөредилге черлеринге төрөөн дылды өөредери уругларның угаан-медерелин сайзырадырынга, оларны эки мөзү-шынарга кижизидеринге хөй-хөй таарымчалыг аргаларлыг. Төрөөн дылын шиңгээдип алыры – өөреникчилерге өске эртемнерни чедишкинниг билип албышаан, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерни калбартып, улуг салгалдың байлак дуржулгазын ажыглап билиринге чаңчыктырар.

7 класска тыва дылды өөредириниң кол сорулгалары:

- мурнунда класска алган билиглерин улам быжыглаар;
- шын бижиириниң болгаш бижик демдектерин шын салырының быжыг чаңчылдарын бээр;
- теория талазы-биле алган билиглеринге даянып, программа негелдезинге дүүштүр боттарының бодалдарын аас болгаш бижимел харылзаалыг илередириниң мергежилдери-биле чепсеглээр;
- төрөөн дылынга камныг болгаш хандыкшылдыг болурунга кижизидер, дылдың байлаан шиңгээдип алырынга өөреникчилерниң сонуургалын күштелдирер;
- ном болгаш билиглерниң өске-даа үндезирнери-биле ажылдаарынга өөреникчилерни чаңчыктырар;
- аас болгаш бижимел чугаазынга шын, тодаргай харыыны берип шыдаар кылдыр чаңчыктырар;
- шын, медерелдиг, аянныг номчуурунуң мергежилдерин сайзырадыр;
- бөдүүн болгаш нарын домактарның долу синтаксистиг сайгарылгазының чурумунчаастырыг чок кылып шыдаар кылдыр өөредир...

«Тыва дыл» деп эртемниң өөредилге планында туружу болгаш тургузуу

Федералдыг базистиг өөредилге планында Россия Федерациязының бүгү-ле школаларына төрөөн дылды албан өөренири көрдүнген. Ооң иштинде күрүнениң федералдыг өөредилге стандарттарының (КФӨС) негелдезин ёзугаар 7 класска тыва дылга

3 шак көрдүнгөн (вариант 5). Ынчангаш чылда ниитизи-биле 102 шактың дургузунда уруглар ук эртемни өөренир.

7 класска «Тыва дыл» эртемниң утказы болгаш тургузуу

Школага тыва дыл эртемни өөредириниң программазында фонетика, лексика, сөс чогаадылгасы, грамматика (морфология, синтаксис) дугайында билиглерни, шын бижириниң, бижик демдектерин шын салырының чанчылдарын, аас, бижимел чугааның чанчылдарын, стилистика элементилерин, дыл дугайында чамдык билиглерин киирген. Төрээн дылдың школа курузунда теориялыг билиглерин тыва дыл эртемнин база амгы үеде дыл эртемниң чедишкиннерин барымдаалап тайылбырлаан. Программа шуушкак принцип ёзугаар тургустунган. Чамдык берге, улуг темаларны (лексика, сөс чогаадылгасын) аңгы-аңгы класстарга чадаланчак өөредир көрдүнгөн. 5-9 класстарга төрээн дыл курузу 1-4 класстарга өөрөнгөн чуулдеринин дорт уланчызы, системажытканы болур. Ажылчын программада шактарны мындыг хевирлиг тургузуп каан: 7 класска «Дыл дугайында ниити билиглер» деп эгени өөрөнгөш, 6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптааш, аңаа улай «Морфология. Кылыг сөзү. Орфография. Чугаа культуразы» деп улуг бөлүктүң «Причастиелер», «Деепричастиелер», «Наклонениелер», «Өөттүнүг сөстөр», «Наречие. Орфография. Чугаа культуразы», «Дузалал чугаа кезектери», «Чугаа чорудулгасы. Чугаа культуразы» деп эгелерни өөренир. 7-ги класска тыва дыл эртемниң утказы болгаш тургузуу ниити өөредилге программазының негелделеринге дүгжүп турар.

7-ги класска тыва дыл эртемниге хыналда ажылдарның үнелели

Хыналда ажылдарның сөзүглелдери амгы үениң негелделеринге, амыдыралчы дуржулгага барымдаалаан кижизидикчи уткалыг болуру чугула. Олар уругларның назыхарынга, өөрөнгөн темаларынга, амыдыралчы чижектерге дүүшкөк болуру албан. Хевирлерин башкы ыяап-ла уругларнын билииниң, кадыкшылының, өөрөнгөн темаларының аайы-биле таарыштыр шилип алыр.

Кол-кол мергежилдер болгаш чаңчылдар

7-ги классты доозуп тургаш, өөреникчи дараазында билиглерни, чаңчылдарны чедип алган турар ужурлуг: шын бижилгениң чаңчылдарын чедип алыры, дүрүмнерни чижектер-биле бадыткап, ажыглап билири. Сөс-биле ажылдап билири: сөстөрни тема аайы-биле тускай лексиктиг бөлүктерге чарары, олар-биле сөс каттыжышкыннары, домактар тургузары, тывылган төөгүзүн сайгарары, янзы-бүрү словарьлар-биле ажылдаары. Чараштыр бижилгеже, сөстөрниң, домактарның грамматиктиг сайгарылгаларынче болгаш мөзү-шынарының кижизидилгезинче кичээнгей салыры.

Календарь-тематиктиг планнаашкын

№	Өөренир темалар	Шагы	Үези	
			план ёзугаар	херек кырында
Дыл дугайында ниити билиглер – 4 шак				
1	Тыва дыл – күрүне дылы	1	03.09/02.09	
2	Тыва дыл – тыва чоннуң өнчүзү	1	04.09/05.09	
3	Тыва дыл болгаш чоннуң культуразы. Литературлуг дылдың стильдери	1	06.09/06.09	
4	ЧСК Чогаадыг «Тыва дылым – эртинге байлаам»	1	09.09/09.09	
6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары – 5 шак				
5	Сөс тургузуу. Сөс чогаадылгасы	1	10.09/12.09	
6	Морфология – дыл дугайында эртемниң кезээ.	1	11.13.09/13.09	
7	Чугаа кезектериниң бөлүктээшкини. Чүве ады	1	13.18.09/16.09	
8	Демдек ады. Сан ады. Ат орну	1	16.18.09/19.09	
9	Диктант “Караңгы дүне” ар.126		18.20.09/20.09	
Кылыг сөзү – 17 шак				
10	Кылыг сөзүнүн утказы, грамматиктиг демдектери, синтаксистиг хулээлгези	1	20.23.09/23.09	
11	Кылыг сөстөриниң уткалыг бөлүктери	1	23.25.09/26.09	
12	Кылыг сөзүнүн дөзү	1	25.27.09/27.09	
13	Кылыг сөзүнүн чогаадылгасы. Морфологтук арга	1	27.30.09/30.09	
14	Синтаксистиг арга	1	30.02.10/03.10	
15	Дузала кылыг сөстөриниң дугайында билиг	1	02.04.10/04.10	
16	Кылыг сөзүнүн тургузуу	1	04.07.10/07.10	
17	Бөдүүн, нарын, составтыг кылыг сөстөриниң тургустунары болгаш оларның шын бижилгези	1	07.09.10/10.10	
18	Кылыг сөзүнүн болур болгаш болбас хевирлери. Болбас хевирниң кожумактары	1	09.11.10/11.10	
19	Кылыг сөзүнүн залогтары	1	11.14.10/14.10	
20	Болдуруушкун залогу. Болчуушкун залогу	1	14.16.10/17.10	
21	Эгидиешкин залогу. Качыглаашкын залогу	1	16.18.10/18.10	
22	Кылыг сөзүнүн видтери. Тодаргай эвес вид. Доозулган вид	1	18.21.10/21.10	
23	Хыналда диктант «Дагдыныкчы» (I-ги улдуң)	1	21.23.10/24.10	
24	Частырыглар-биле ажыл. Дагыннаан вид. Болбастаар вид	1	23.25.10/25.10	
25	Ритмиктиг вид. Дурген вид	1	25.06.11/07.11	
26	Кылыг сөзүңге хыналда ажыл	1	08.11/08.11	
Причастиелер – 4 шак				
27	Частырыглар-биле ажыл. Причастие-кылыг сөзүнүн тускай хевирини. Эрткен үениң причастиези.	1	11.11/11.11	
28	Келир үениң причастиези		13.11/14.11	
29	Болгалак үениң причастиези. Болгу дег үениң причастиези	1	15.11/15.11	
30	Причастиелиг бөлүглел, оң домакка	1	18.11/18.11	

	тодарадылга, байдал болуру.			
Деепричастиелер – 5 шак				
31	Деепричастие – кылыг сөзүнүң өскерилбес тускай хевири	1	20.11/21.11	
32	Катгышкак деепричастие. Кожаланчак деепричастие.	1	22.11/22.11	
33	Эрткен деепричастие. Болбас деепричастие.	1	25.11/25.11	
34	Кызыгаарлаар деепричастие. Үдекчи деепричастие.	1	27.11/28.11	
35	Причастие болгаш деепричестиелерге хыналда ажыл	1	29.11/29.11	
Наклонениелер – 13 шак				
36	Частырыглар-биле ажыл. Кылыг сөзүнүң наклонениелери.	1	02.12/02.12	
37	Болуушкун наклонениези, ооң үелери. Болуушкун наклонениезиниң эрткен үези.	1	04.12/05.12	
38	Болуушкун наклонениезиниң амгы үези.	1	06.12/06.12	
39	Болуушкун наклонениезиниң келир үези.	1	09.12/09.12	
40	Дужаал наклонениези.	1	11.12/12.12	
41	Даар наклонениези.	1	13.12/13.12	
42	Чөпшээрел наклонениези. Кызыгаарлаар наклонениези.	1	16.12/16.12	
43	Кылыг сөзүнүң морфологтуг сайгарылгазы.	1	18.12/19.12	
44	Кылыг сөзүнүң аклонениелеринге катаптаашкын.	1	20.12/20.12	
45	ЧСК Хыналда эдертиг «Таан»	1	23.12/23.12	
46	Эдертигниң анализи	1	25.12/26.12	
47	Хыналда диктант “Суг бажы дагыыры”(II-ги улдуң	1	27.12/27.12	
48	Частырыглар-биле ажыл. Кичээл-практикум «Кылыг сөстериңиң ажыктыы»	1	30.12/30.12	
Өттүнүг сөстөр – 4 шак				
49	Өттүнүг сөстөр	1	13.01/13.01	
50	Өттүнүг сөстериңиң ажыглалы	1	15.01/16.01	
51	Өттүнүг сөстериңиң морфологтуг сайгарылгазы	1	17.01/17.01	
52	ЧСК Чогаадыг «Арганың амыдыралы»	1	20.01/20.01	
Наречие. Орфография. Чугаа культуразы - 14 шак				
53	Наречие	1	22.01/23.01	
54	Наречиелериңиң чогаадылгазы болгаш оларны шын бижири.	1	24.01/24.01	
55	Наречие тургузар өске аргалар	1	27.01/27.01	
56	Үениң наречиези	1	29.01/30.01	
57	Туруштуң наречиези	1	31.01/31.01	
58	Сорулганың, чылдагаанның наречиелери	1	03.02/03.02	

59	Кылдыныг аргазының наречиези	1	05.02/06.02	
60	Хемчегниң наречиези.	1	07.02/07.02	
61	Наречиениң синтаксистиг хүлээлгелери.	1	10.02/10.02	
62	ЧСК Эдертиг «Кымыскаяктар»	1	12.02/13.02	
63	Частырыглар-биле ажыл. Наречиелерниң өске чугаа кезектеринден ылгалы	1	14.02/14.02	
64	Наречиелерниң морфологтуг сайгарылгазы.	1	17.02/17.02	
65	Наречиелерге катаптаашкын		19.02/20.02	
66	Наречиелерге практиктиг ажыл	1	21.02/21.02	
Дузалал чугаа кезектери – 17 шак				
67	Эвилелдер. Чагырыштырбас эвилелдер	1	24.02/24.02	
68	Чагырыштырар эвилелдер. Синоним эвилелдер.	1	26.02/27.02	
69	Эвилелдиг домактарга бижик демдектери.	1	28.02/28.02	
70	Эдеринчилер болгаш дузалал аттар	1	03.03/03.03	
71	Эдеринчилерни өске чугаа кезектеринден ылгаары	1	05.03/06.03	
72	-биле деп эдеринчини шын бижири.	1	07.03/07.03	
73	дег, ышкаш деп эдеринчилерни бөлүглелдер тургузуп турда, биче сек-биле аңгылаары.	1	10.03/10.03	
74	Янзы-бүрү чугаа кезектерин эдеринчилер кылдыр хереглээри.	1	12.03/13.03	
75	Артынчылар	1	14.03/14.04	
76	Артынчыларны бөлүктээри болгаш шын бижири	1	17.03/17.03	
77	Аян сөстери, ооң бөлүктери.	1	19.03/20.03	
78	Хыналда диктант “Чаш эзириктер”(III-кү улдун)		21.03/21.03	
79	Аян сөстери бар домакка бижик демдектери болгаш ударение.	1	02.04/03.04	
80	Частырыглар-биле ажыл. Дузалал чугаа кезектери болгаш аян сөстөрүн чугаага ажыглаары	1	04.04/04.04	
81	Дузалал чугаа кезектеринге катаптаашкын	1	07.04/07.04	
82	Дузалал чугаа кезектеринге хыналда ажыл	1	09.04/10.04	
Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы – 8 шак				
83	Частырыглар-биле ажыл. Сөзүглел дугайында билиг.	1	11.04/11.04	
84	Сөзүглелдиң темазы болгаш кол бодалы	1	14.04/14.04	
85	Сөзүглелдиң янзылары. Монолог	1	16.04/17.04	
86	Чурумал.	1	18.04/18.04	
87	Угаап боданыышкын.	1	21.04/21.04	
88	Тоожуушкун.	1	23.04/24.04	
89	Диалогту аас болгаш бижимел чугаага ажыглаары	1	25.04/25.04	
90	ЧСК Чогаадыг «Херээжен чон – амыдырал	1	28.04/28.04	

	каастакчылары»			
Бүдүн чылда өөрөнгенин катаптаары – 12 шак				
91	Кылыг сөзү. Бөлүктөри. Тургустунган аргалары	1	30.04/01.05	
92	Кылыг сөзүнүн залог, видтери	1	02.05/02.05	
93	Причастиелер. Деепричастиелер	1	05.05/05.05	
94	ЧСК Хыналда эдертиг «Фронтудан чагаа»	1	07.05/08.05	
95	Наклонение. Өттүнүг сөстөр	1	09.05/09.05	
96	Наречие. Дузалал кылыг сөстөри	1	12.05/12.05	
97	Дузалал чугаа кезектери	1	14.05/15.05	
98	ЧСК Чогаадыг «Сонуургаан кичээлим»	1	16.05/16.05	
99	Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	1	19.05/19.05	
100	Хыналда диктант “Маадырлар өлбөс”. Ар. 119	1	21.05/22.05	
101	Частырыглар-биле ажыл.	1	23.05/23.05	
102	Түңнел кичээл	1	26.05/26.05	

Литература даңзызы:

1. А.К. Ойдан-оол, С.К.Тадар-оол «Эдертиглер чыындызы» 5-9 класстарга. – Кызыл, 1992 ч
2. А.К. Ойдан-оол, Ш.Ч. Сат, Н.Д. Сувандии «Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы» 5 -11 класстар. – Кызыл, 2008ч.
3. А.К. Ойдан-оол, М.Ч. Ооржак, С.Т-С. Ооржак «Диктантылар чыындызы». – Кызыл, 2003ч
4. К.Б. Доржу, А.Б. Хертек, Б.Ч. Ооржак, М.В. Бавуу-Сюрюн «Тыва дыл» 6 класс. – Кызыл, 2015ч.
5. К.Б. Март-оол, Д.А. Кимова, А.А. Алдын-оол «Методиктиг сүмелер». – Кызыл,1998
6. Ш.Ч. Сат, А.К. Ойдан-оол, Н.Д. Сувандии, К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар “Тыва Республиканың өөредилге, эртем яамызының болгаш Национал школа хөгжүдер институттуң сүмелээни тыва дылга өөредилге программазы”. – Кызыл, 2017 ч. (эдилгелиг үндүрүлгө).
7. К.Б. Март-оол «Методиктиг сүмелер. Тыва дыл. 8-9 класс»
8. С.Т-С. Ооржак, М.Ч. Ооржак. Диктантылар чыындызы. 5-9 класс;
Эдертиглер чыындызы. 5-9 класс.